สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ลักษณะของบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองจะมีการแสดงออกโดยมีความอุตสาหะ อดทน ไม่ย่อท้อ โดยมักจะพบว่าประสบความสำเร็จ (Evan, 1989 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543) หรือ มักจะแสดงออกถึงความมั่นใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จไปตามที่ตั้งใจไว้ ถึงแม้เหตุการณ์นั้นจะมีอุปสรรค ก็ไม่ย่อท้อ ยังคงตั้งใจกระทำสิ่งนั้น ๆ ต่อไป โดยมีความมั่นใจว่าสิ่งนั้นตนเองสามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Cartwright (1974 อ้างถึงใน จารุวรรณ ปี่ทอง, 2540) พบว่า บุคลิกลักษณะของคนมีผลต่อการปฏิบัติงาน โดยคนที่มีความมั่นใจสูงจะมีความตั้งใจในการทำงานและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพดีกว่าบุคคลที่มีความตั้งใจต่ำ เช่น ในสถานการณ์ที่เกิดปัญหา ถ้าบุคคลประเมินความสามารถของตนเองว่าทำได้ ควบคุมได้ บุคคลจะไม่เกิดความเครียด สามารถเผชิญกับปัญหาได้ดี ในทางตรงข้ามหากบุคคลประเมินการรับรู้ความสามารถของตนเองว่าไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ที่เกิดปัญหาได้บุคคลนั้นจะมีพฤติกรรมในการเผชิญปัญหาไม่เหมาะสม จะเห็นได้ว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองส่งผลอย่างมากต่อพฤติกรรมการแสดงออกของบุคคล จากการศึกษาของ Phillips & Gully (1997) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน พบว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง จะเป็นบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน สอดคล้องกับการศึกษาของ Mahalik & Kirlighan (1988) ที่พบว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเป็นบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน โดยบุคคลที่มีความเชื่อในอำนาจของตนมักเป็นบุคคลที่เชื่อว่า ผลกรรมที่เกิดขึ้นเป็นผลจากการกระทำของตน โดยบุคคลเหล่านี้จะมีความกระตือรือร้นในการเรียนหรือการทำงาน ในทางตรงข้าม บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ จะเป็นบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน เป็นบุคคลที่เชื่อว่า ผลกรรมที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการกระทำของบุคคลอื่น อำนาจเหนือธรรมชาติ หรือโชคชะตา โดยบุคคลเหล่านี้จะมีบุคลิกภาพเฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น ไม่ค่อยได้รับผลสำเร็จในชีวิต ขาดความมานะพยายามและมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล จอดพิมาย (2537) ที่พบว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่มีความเชื่ออำนาจภายในมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาพยาบาลกลุ่มที่มี

ความเชื่ออำนาจภายนอกตน กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าการรับรู้ความสามารถของตนและความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม การเรียนรู้ และช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก รวมทั้งทำให้บุคคลมีความเชื่อว่าตนเองสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง โดยไม่พึ่งพาบุคคลอื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพฤติกรรมอันพึงประสงค์และควรมีการส่งเสริมให้เด็กได้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองและมีความเชื่ออำนาจภายในตน เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียนและเป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน (Locus of Control)

ความเชื่อ มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลโดยเมื่อบุคคลใดมีความเชื่ออย่างใดความเชื่อนั้นจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเชื่อ ทั้ง ๆ ที่บางครั้งความเชื่อนั้นไม่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง (Rokeach, 1970) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกันออกไปก็เนื่องมาจากมีความเชื่อที่แตกต่างกัน โดยความเชื่อแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ความเชื่ออำนาจภายในตน และความเชื่ออำนาจภายนอกตน

ความหมายของความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน

Rotter (1966) ได้ให้ความหมายของ ความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน ในเชิงการรับรู้จากผลตอบแทนของการกระทำของบุคคลเป็น 2 ลักษณะ คือ ความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นการที่บุคคลรับรู้หรือเชื่อว่าสิ่งใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเป็นผลมาจากการกระทำหรือความสามารถของตน และความเชื่ออำนาจภายนอกตน เป็นการที่บุคคลเชื่อหรือรับรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลของอำนาจภายนอกที่ตนเองควบคุมไม่ได้ เช่น โชคลาง อำนาจเหนือธรรมชาติหรืออำนาจของคนอื่น ๆ Crandall & Lachey (1972) ได้ให้ความหมายของความเชื่ออำนาจภายในตนเป็นความเชื่อที่ว่าตัวเองเป็นสาเหตุของการได้รับรางวัลหรือลงโทษมากกว่าเป็นสาเหตุมาจากบุคคลอื่น หรือสิ่งต่างๆ ส่วนความเชื่ออำนาจภายนอก เป็นความเชื่อที่ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้รับอิทธิพลจากสิ่งที่อยู่ภายนอกมากกว่าตัวของบุคคลเอง Cooper & Findley (1983) ได้ให้ความหมายของ ความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน ไว้ดังนี้ ความเชื่ออำนาจภายในตน คือ การที่บุคคลที่เชื่อว่าบางสิ่งที่เกิดขึ้นเกิดจากการควบคุมจากตัวเขาเองและความเชื่ออำนาจภายนอกตน

เป็นความเชื่อที่บุคคลเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของเขาถูกกำหนดโดยพลังเหนือธรรมชาติที่ควบคุมไม่ได้ เช่น โชคลาง บุคคลอื่น ชะตากรรม

จากความหมายทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของผลกรรมที่บุคคลนั้นได้รับ โดยความเชื่ออำนาจภายในตน คือการที่บุคคลมีความเชื่อว่าผลกรรมที่เกิดขึ้นกับตนเป็นผลเนื่องมาจากการกระทำของตนเองและความเชื่ออำนาจภายนอกตนคือการที่บุคคลนั้นจะมีความเชื่อว่าผลกรรมที่เกิด ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของอำนาจภายนอกที่ตนควบคุมไม่ได้ เช่น บุคคลอื่น โชคลาง หรืออำนาจเหนือธรรมชาติ

ลำดับขั้นพัฒนาการของความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน

Lawrence & Winschel (1975) ได้แบ่งขั้นตอน ของพัฒนาการของความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนโดย เริ่มตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงวัยที่บรรลุวุฒิภาวะ ออกเป็น 5 ลำดับขั้น ดังต่อไปนี้

ลำดับขั้นที่ 1 บุคคลจะเชื่อว่าเหตุการณ์ต่าง ๆในชีวิตของตน โดยเฉพาะในเหตุการณ์ที่เป็นความล้มเหลว เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากอำนาจภายนอกตนที่เขาไม่สามารถจะควบคุมได้

ลำดับขั้นที่ 2 บุคคลเริ่มเกิดความเชื่ออำนาจภายในตนด้านการประสบความสำเร็จในขณะที่ความเชื่ออำนาจภายนอกตนด้านการประสบความล้มเหลวเริ่มจางลง

ลำดับขั้นที่ 3 บุคคลที่บรรลุวุฒิภาวะ จะมีความเชื่ออำนาจภายในตนอย่างแท้จริงโดยเฉพาะเป็นความเชื่ออำนาจภายในตนด้านการประสบความสำเร็จส่วนความเชื่ออำนาจภายในตนด้านการประสบความล้มเหลวเริ่มปรากฏขึ้นมา

ลำดับขั้นที่ 4 พัฒนาการในขั้นที่ 3 เมื่อมาถึงในขั้นนี้ปรากฏว่าจะเกิดการพัฒนาที่ตรงกันข้ามโดยบุคคลจะมีการพัฒนาขึ้นของการรับรู้ในการรับผิดชอบและมีความรู้สึกกล้าที่จะเผชิญกับความยากลำบากซึ่งจะนำไปสู่การมีความเชื่ออำนาจภายในตนด้านการประสบความล้มเหลวอย่างแท้จริง

ลำดับขั้นที่ 5 เป็นขั้นตอนที่บุคคลเกิดความเชื่ออำนาจภายในตนโดยแท้จริง คือบุคคลจะแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อผลการกระทำ ทั้งที่เป็นความสำเร็จและความล้มเหลวในปริมาณที่เท่า ๆ กัน

จะเห็นได้ว่า แรกเริ่มคนทั่วไปจะเกิดความเชื่ออำนาจภายนอกตนก่อน แล้วต่อมาจึงพัฒนาเป็นความเชื่ออำนาจภายในตน คือ การมีความเชื่อในการประสบความสำเร็จและความล้มเหลวจะเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ในขั้นท้ายสุดดังตารางที่1

หอสมุดกลาง สำนักงานวิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 ลำดับขั้นพัฒนาการของความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน ด้านการประสบความสำเร็จและความล้มเหลว (Lawrence & Winschel, 1975)

ลำดับขั้นพัฒนาการของความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน	1	2	3	4	5
ด้านการประสบกับความสำเร็จ	E	I	I	I	I
ด้านการประสบกับความล้มเหลว	E	E	I	I	I

หมายเหตุ E แทน External ความเชื่ออำนาจภายนอกตน
I แทน Internal ความเชื่ออำนาจภายในตน

หลังจากที่บรรลุวุฒิภาวะแล้วบุคคลจะมีการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายในตนจนเมื่อก้าวเข้าสู่วัยชรา บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะสูญเสียความเชื่ออำนาจภายในตนไปเนื่องจากบุคคลในวัยนี้เป็นบุคคลที่มีความคิดว่าตนเองเป็นผู้สูงอายุช่วยเหลือตัวเองได้น้อย (Adamson & Shamale, 1965)

นอกจากนี้ในแต่ละคนก็มีความเชื่อต่างกัน บางคนมีความเชื่ออำนาจภายในตนสูง บางคนมีความเชื่อในอำนาจภายนอกตนสูง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลาย ๆ อย่างที่มีอิทธิพลต่อความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนดังนี้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน

1. สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมภายในครอบครัวเช่น การอบรมเลี้ยงดู มีผลต่อความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนของบุคคล วิธีการที่บิดามารดาเลี้ยงดูบุตรจะส่งผลต่อความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน ดังนั้นการเลี้ยงดูของบิดามารดาจึงมีอิทธิพลต่อการสร้างความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนในเด็กอย่างมาก เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น ภายในบ้านที่มีความเป็นประชาธิปไตย และได้รับการเลี้ยงดูแบบผสมผสาน ระหว่างการลงโทษที่เหมาะกับการให้อิสรภาพจะทำให้เด็กคนนั้นเติบโตเป็นเด็กที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน ส่วนเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวด และได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง รวมถึงขาดความรัก หรือได้รับการปกป้องมากเกินไปจะมีความเชื่ออำนาจภายนอกตน (Ribinson & Shaver , 1980) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเลี้ยงดูของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ ให้กับเด็ก โดยเด็กจะซึมซับความคิด

เหล่านี้โดยไม่รู้ตัว เด็กจะได้รับอิทธิพลจากความคิด ความเชื่อของพ่อแม่ โดยถ้าพ่อแม่เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนก็จะอบรมเลี้ยงดูลูกให้มีความเชื่ออำนาจภายในตน แต่ถ้าพ่อแม่เป็นผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน เด็กก็จะมีความเชื่ออำนาจภายนอกตน (เกษมสุข เฉลียวศักดิ์, 2521) นอกจากนี้ Lefcourt (1983) ยังกล่าวว่า สภาวะแวดล้อมทางบ้านและสังคมที่บุคคลอาศัยอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านที่อุดมไปด้วยบรรยากาศของการกระตุ้นให้เด็กได้พบกับสิ่งที่ท้าทายความสามารถและตั้งมาตรฐานความสำเร็จให้พอเหมาะ ตลอดจนการเสริมแรงให้เด็กมีความมานะพยายามมากขึ้น จะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เด็กพัฒนาความตระหนักรู้ ถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของเขา กับผลการกระทำที่เกิดขึ้นทำให้เด็กมีความเชื่ออำนาจภายในตนมากขึ้น ในทางตรงข้าม เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่ถูกจำกัดโอกาส ไม่ได้รับการศึกษา เช่น ชนกลุ่มน้อย หรือบุคคลที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมต่ำ เมื่อเผชิญปัญหาก็จะพบกับความยากลำบากในการแก้ไขจะมีความรู้สึกว่าตนเองต่ำต้อยหรือด้อยคุณค่า ทำให้บุคคลขาดโอกาสที่จะมีประสบการณ์ที่จะได้รับผลการตอบสนองที่ดีจากความพยายามในการกระทำของเขา ทำให้บุคคลรู้สึกว่าควบคุมสภาพแวดล้อมไม่ได้ ต้องอาศัยสิ่งภายนอกมาควบคุมจึงส่งผลให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะมีความเชื่ออำนาจาภายนอกตน

2. สภาพแวดล้อมในสังคมและวัฒนธรรม

ความเชื่อของกลุ่มคนในสังคม และแนวทางที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นวิถีชีวิต จะถูกปลูกฝังอยู่ในความเชื่อของบุคคล (Ribinson & Shaver, 1980) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Segal & Decette (1974 อ้างถึงใน วัลภา ผิวทน, 2527) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อในการคุมกำเนิดของวัยรุ่นในวัฒนธรรมที่ต่างกัน โดยศึกษาพบว่าวัยรุ่นหญิงผิวขาวที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มักจะใช้วิธีการคุมกำเนิดมากกว่าวัยรุ่นหญิงผิวดำที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมของชนผิวขาวมีการสั่งสอนเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ว่าการตั้งครรภ์ขณะที่กำลังศึกษาอยู่ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม ซึ่งตรงข้ามกับวัยรุ่นหญิงผิวดำที่มักปล่อยให้ตนตั้งครรภ์โดยไม่คุมกำเนิด ทั้งนี้เพราะสังคมและวัฒนธรรมของวัยรุ่นผิวดำยอมรับการตั้งครรภ์และยกย่องกับบุคคลที่เป็นมารดา การศึกษานี้จะเห็นว่าความเชื่อของกลุ่มคนในสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างกันส่งผลให้บุคคลมีความเชื่อและพฤติกรรมที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Rokeach (1970)ที่กล่าวว่า ความเชื่อมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลเมื่อบุคคลใดมีความเชื่ออย่างใดความเชื่อนั้นจะเป็นตัวกำหนดให้บุคคลปฏิบัติตามสิ่งที่ตนเชื่อ ทั้ง ๆ ที่บางครั้งความเชื่อไม่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ดังนั้นหากสังคมและวัฒนธรรมใดปลูกฝังเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจภายในก็จะส่งผลให้เด็กมักจะมีความเชื่ออำนาจภายในตน แต่หากสังคมและวัฒนธรรมใดที่ปลูกฝังเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจภายนอกตน เด็กก็มักมีความเชื่ออำนาจภายนอกตน ดังนั้นจะเห็น

ได้ว่า สภาพแวดล้อมทั้งในครอบครัวและสภาพแวดล้อมในสังคมและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ปลูกฝังความเชื่อของบุคคล โดยความเชื่อนั้นมีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล

3. สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

จากการศึกษาของ Short & Young (1984) ที่พบว่าสภาพสังคมและเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อระดับความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จะเห็นได้ว่า บุคคลผู้ซึ่งเผชิญกับปัญหาที่ต้องพบกับความยากลำบากหรือล้มเหลวในการแก้ไขมักมีความรู้สึกว่าตนเองต่ำต้อยหรือด้อยค่า ซึ่งจะทำให้บุคคลขาดโอกาสที่จะประสบความสำเร็จจากความพยายามในการกระทำของเขา โดยจะส่งผลให้บุคคลเกิดแนวโน้มของการพัฒนาความเชื่ออำนาจภายนอก (Lefcourt ,1983) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Battle & Rotter (1963 อ้างถึงในวัลภา ผิวทน, 2527) ที่พบว่า เด็กผิวดำชนชั้นต่ำ ส่วนมากจะมีความเชื่ออำนาจภายนอกตนและเด็กผิวขาวชนชั้นกลาง ส่วนมากจะมีความเชื่ออำนาจภายในตน ทั้งนี้เนื่องจากความยากจนทำให้เด็กผิวดำชนชั้นต่ำขาดโอกาสที่จะได้รับรางวัลเป็นแรงจูงใจ จึงมีผลทำให้เด็กมีความเชื่อในเรื่องโชคชะตามากกว่าเชื่อในความสามารถของตนเอง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสภาพสังคมและเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน

ทฤษฎีการอนุมานสาเหตุ (Attribution Theory)

แนวคิดเกี่ยวกับการอ้างสาเหตุของพฤติกรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการอนุมานสาเหตุนั้นได้มีนักจิตวิทยาพัฒนามาสู่การเป็นทฤษฎีการอนุมานสาเหตุ โดยให้ความหมายของทฤษฎีนี้ว่า เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่น่าสนใจเกี่ยวกับ จุดกำเนิด ธรรมชาติ และผลของการรับรู้ของปัจเจกชนต่อการอนุมานสาเหตุ (Skinner, 1986) นักจิตวิทยาที่ริเริ่มศึกษาเรื่องนี้คือ Fritz Heider เขามีความเห็นว่ามนุษย์เราทุกคนเป็นนักจิตวิทยาผู้ไร้เดียงสาที่พยายามอธิบายสาเหตุการกระทำต่างๆ ของมนุษย์ คำอธิบายส่วนใหญ่เป็นไปในทางหนึ่งทางใดในสองทาง คือ อธิบายสาเหตุจากภายใน (Internal attribution) เช่น คนก่ออาชญากรรมเพราะเศรษฐกิจตกต่ำเป็นต้น(ธีระพร อุวรรณโณ, 2535) ทฤษฎีการอนุมานสาเหตุนี้เป็นการยกระดับความคิดที่เป็นจิตวิทยาแบบไร้เดียงสา (Native Psychology) มาสู่การเป็นจิตวิทยาแนวทางการหยั่งรู้ (Inductive Psychology) ที่พยายามหาทางอธิบายพฤติกรรม และทำข้อสรุปอ้างอิงเกี่ยวกับผู้กระทำพฤติกรรมและสภาพแวดล้อม (ประภาพร แซ่เตียว, 2541)

นักจิตวิทยาได้ใช้ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการคาดการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมในอนาคต (Kelly & Michela, 1970 อ้างถึงใน ประภาพร แซ่เตียว, 2541) นักจิตวิทยาที่ยึดถือทฤษฎีปัญญานิยมเกี่ยวกับแรงจูงใจ เชื่อว่า กระบวนการรู้คิดมีส่วนทำให้เกิดพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย เน้นความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า ความรู้สึกและ พฤติกรรมซึ่งอาจอธิบายโดยแผนภูมิต่อไปนี้

สิ่งเร้า --------▶ ความรู้สึก --------▶ พฤติกรรม

แผนภูมิที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้า ความรู้สึกและพฤติกรรม

ทฤษฎีการอนุมานสาเหตุ Weiner (1979อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533) กล่าวว่าทฤษฎีมีพื้นฐานว่า มนุษย์มักจะมีความอยากรู้และเข้าใจซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดพฤติกรรม เป็นต้นว่าในห้องเรียนหลังจากครูแจ้งคะแนนสอบให้แก่นักเรียนทราบ นักเรียนมักจะตั้งคำถามกับตนเองว่าการที่ตนได้คะแนนต่ำเพราะอะไร บางคนระบุสาเหตุการได้คะแนนต่ำของตนจากการไม่อ่านหนังสือ บางคนอนุมานสาเหตุว่าเป็นเพราะข้อสอบยากเกินความสามารถของตนเป็นต้น โดยหลักการพื้นฐาน 3 ประการของทฤษฎีของการอนุมานสาเหตุ ได้แก่

1. มนุษย์ต้องการทราบสาเหตุพฤติกรรมของผู้อื่น โดยเฉพาะในกรณีที่พฤติกรรมนั้นสำคัญต่อตนเอง
2. การอนุมานสาเหตุไม่ได้เป็นการสุ่ม แต่เป็นสิ่งที่มีเหตุผล
3. สาเหตุที่แต่ละคนอนุมานมีผลต่อพฤติกรรมของแต่ละคน

Weiner ให้ความสนใจเรื่องการอนุมานสาเหตุและการจูงใจ โดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอนุมานสาเหตุ ปฏิกิริยา ความรู้สึก ความคาดหวัง ผลกรรมในอนาคต และพฤติกรรม การกระทำที่เกิดขึ้นภายหลังจะได้รับอิทธิพลจากทั้งความรู้สึกและความคาดหวังผลกรรมในอนาคต

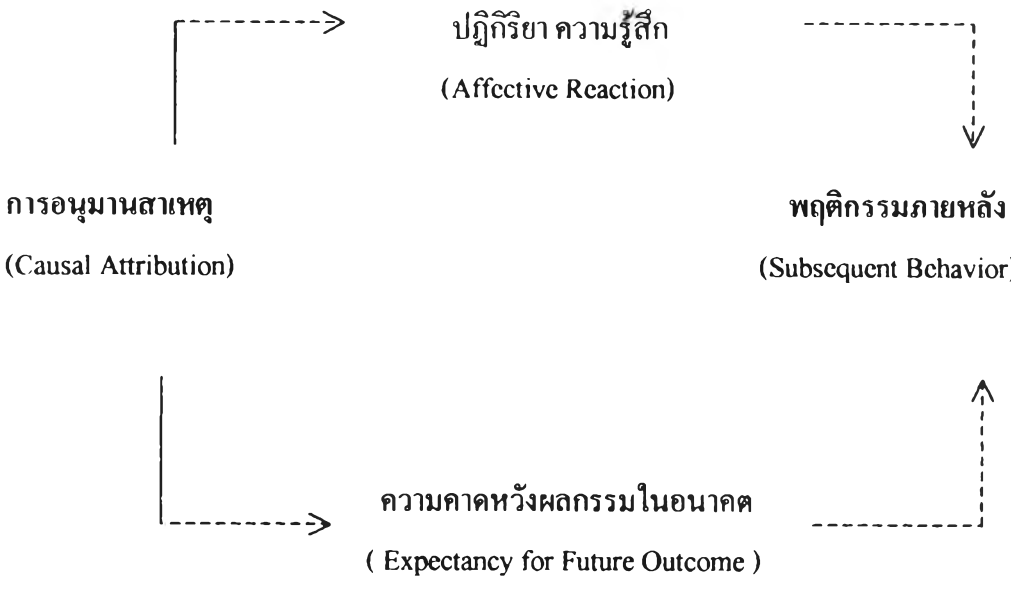

แผนภูมิที่ 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อเกี่ยวกับสาเหตุ ปฏิกริยา ความรู้สึก และผลที่เกิดขึ้นภายหลัง (Weiner, 1979 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533)

ตามทฤษฎีของ Weiner (1979 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533) ได้แบ่งการอนุมานสาเหตุพฤติกรรมเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของสิ่งที่กระทำออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความสามารถ เป็นสาเหตุที่มาจากภายในตัวบุคคล มีความคงตัว

2. ความพยายาม แบ่งเป็น 2 ชนิด ได้แก่

2.1 ความพยายามปกติหรือสม่ำเสมอเป็นสาเหตุที่มีตำแหน่งภายในตัวบุคคล เป็นสิ่งที่ควบคุมได้และมีความคงตัว

2.2 ความพยายามชั่วคราวเป็นสาเหตุที่มีตำแหน่งภายในควบคุมได้ และไม่มีความคงตัว

3. ความยากง่ายของสิ่งที่กระทำซึ่งปกติแต่ละคนจะตัดสินว่างานยากง่ายโดยดูจากผลของการกระทำของผู้อื่น ถ้ามีคนหลายคนทำงานสำเร็จมักจะคิดว่างานนั้นง่าย ถ้าหากมีหลายคนทำไม่ได้ก็คิดว่างานนั้นยากถ้านักเรียนทำงานที่น้อยคนทำได้ก็มักจะอนุมานสาเหตุว่าเป็นเพราะความสามารถ แต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จก็มักอนุมานสาเหตุว่าเป็นความยากของงาน

4. โชค เป็นสาเหตุที่มีตำแหน่งภายนอกตัวบุคคล ควบคุมไม่ได้ และไม่มีความคงตัว

Weiner (1979 อ้างถึงใน สุรางค์ โค้วตระกูล, 2533) ได้แบ่งคุณสมบัติของสาเหตุต่าง ๆ ออกเป็น 3 มิติ คือตำแหน่งของสาเหตุ เสถียรภาพของสาเหตุ และการควบคุมได้ของสาเหตุ ดังนี้

1. ตำแหน่งของสาเหตุ (Locus of Causality) ได้แก่ สาเหตุจากภายในและภายนอกตัวบุคคล ในกรณีที่งานประสบความสำเร็จ หากผู้กระทำอนุมานสาเหตุว่าเป็นเพราะความสามารถซึ่งมีตำแหน่งภายในตัวบุคคลผู้กระทำจะรู้สึกภูมิใจและจะมีความคาดหวังว่าจะทำได้ดีในอนาคต ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่สอบได้คะแนนสูงสุดของห้องในวิชาคณิตศาสตร์เพราะความสามารถจะรู้สึกภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน มีความเชื่อว่าตนเป็นผู้ที่มีความถนัดในวิชาคณิตศาสตร์และมีความคาดหวังว่าจะทำได้ดีในอนาคต แต่ถ้านักเรียนที่ทำคะแนนได้สูงสุดเพราะโชคช่วยหรือลักษณะของงานที่ง่าย ซึ่งมีตำแหน่งการอนุมานสาเหตุภายนอกตัวบุคคล ในการทำคะแนนได้ดีก็อาจจะรู้สึกดีใจ แต่ไม่มีความรู้สึกภูมิใจในตนเอง และจะไม่มีความคาดหวังว่าจะได้คะแนนสูงอีกในอนาคต

2. เสถียรภาพของสาเหตุ (Stability of Causality) ได้แก่ความคงตัวและความไม่คงตัว ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของการอนุมานสาเหตุ เสถียรภาพของสาเหตุก่อให้เกิดความรู้สึกมีความหวังและหมดหวัง

2.1 กรณีที่ 1 บุคคลที่มีความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถและความพยายามสม่ำเสมอของตนที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จหรือไม่สำเร็จซึ่งถือว่ามีเสถียรภาพของสาเหตุชนิดคงตัว

2.2 กรณีที่ 2 บุคคลที่มีความเชื่อเกี่ยวกับโชคและความยากง่ายของงานที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จหรือไม่สำเร็จซึ่งถือว่ามีเสถียรภาพชนิดไม่คงตัว

ในกรณีที่ 1 หากบุคคลประสบความสำเร็จจะก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานที่มีลักษณะที่มีความคล้ายคลึงกับงานเดิมมากกว่ากว่ากลุ่มที่ 2

ในกรณีที่ 1 หากทำงานไม่ประสบผลสำเร็จจะทำให้มีความคาดหวังในผลของงานต่ำเนื่องจากคิดว่าการไม่ประสบความสำเร็จเกิดจากความสามารถและความพยายามของตนซึ่งต่างกับในกรณีที่ 2 ซึ่งจะมีความคาดหวังในอนาคตสูงกว่าเพราะคิดว่าการที่ตนไม่ประสบความสำเร็จเกิดจากโชคและลักษณะความยากง่ายของงาน

3. การควบคุมได้ของสาเหตุ (Controllability of Causality) ได้แก่ สาเหตุที่ควบคุมได้และสาเหตุที่ควบคุมไม่ได้ มักจะมีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกของผู้แสดงพฤติกรรมหรือผู้กระทำ ในกรณีที่ผู้กระทำประสบความสำเร็จและอนุมานสาเหตุว่าเป็นเพราะความพยายามสม่ำเสมอ ผู้กระทำจะมีความภูมิใจและมีความหวังว่าในครั้งต่อไปก็จะทำได้ถ้าพยายาม แต่ถ้าหากประสบความไม่สำเร็จ ผู้กระทำที่ระบุสาเหตุว่าไม่พยายามจะมีความรู้สึกว่าเป็นเพราะความผิดของตน เพราะไม่พยายาม

Weiner (1985)ได้อธิบายลำดับขั้นของพฤติกรรมเพื่อสัมฤทธิ์ผลโดยใช้ Attribution Theory ซึ่งมีทั้งหมด 3 ขั้นตอนแผนภูมิข้างล่างนี้

ขั้นที่ 1 การประเมินผลงานที่จะต้องทำ

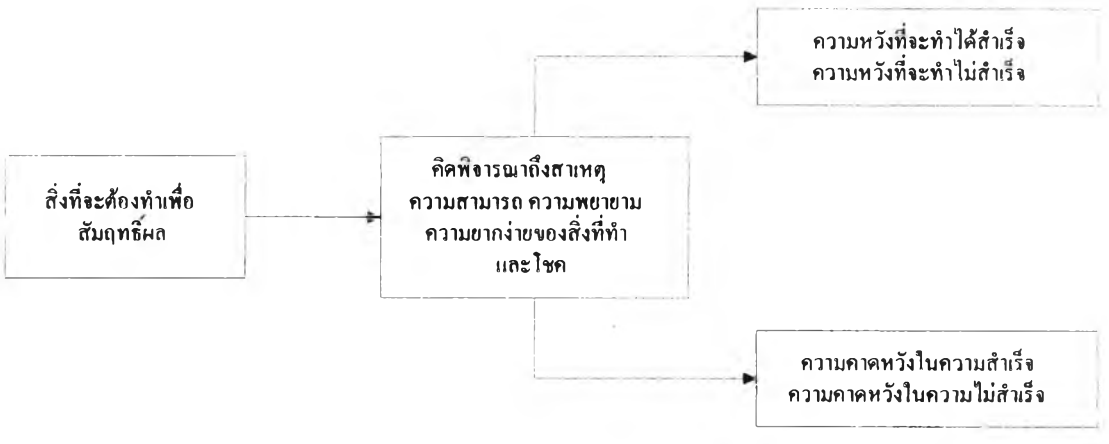

แผนภูมิที่ 3 แสดงลำดับขั้นการประเมินผลงานที่จะต้องทำ

ขั้นที่ 2 แสดงพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย

แผนภูมิที่ 4 แสดงลำดับขั้นพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย

ขั้นที่ 3 การประเมินผลงานที่จะต้องทำและการสันนิษฐานสาเหตุอีกครั้งหนึ่ง

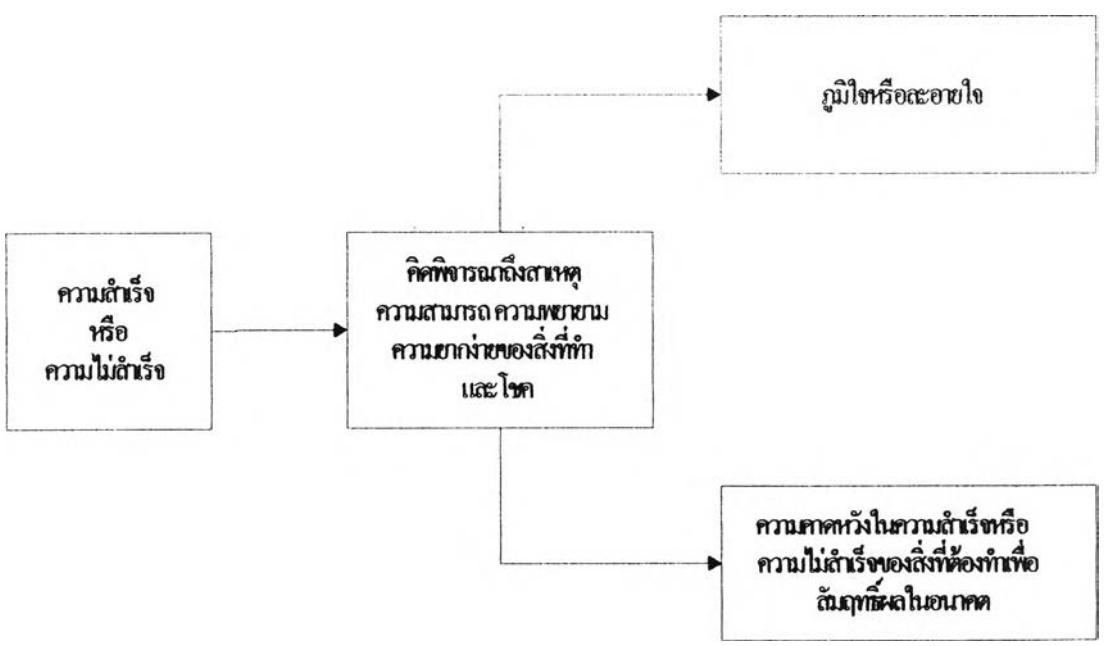

แผนภูมิที่ 5 แสดงลำดับขั้นการประเมินงานที่จะต้องทำและการสันนิษฐานสาเหตุ

Weiner (1985) พบว่า การอ้างสาเหตุเมื่อผู้กระทำประสบความสำเร็จหรือไม่สำเร็จ มีความสัมพันธ์กับความคาดหวังที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้สำเร็จหรือไม่สำเร็จในอนาคต และอัตมโนทัศน์ อารมณ์ และความรู้สึกของผู้กระทำ ทั้งนี้ขึ้นกับคุณสมบัติของสาเหตุ

หลักการทั่วไปเกี่ยวกับความคาดหวังตามทฤษฎีการอนุมานสาเหตุ

หลักการทั่วไปเกี่ยวกับความคาดหวังตามทฤษฎีการอนุมานสาเหตุ เป็นหลักการที่สรุปได้จากการศึกษาวิจัย โดยปรากฏผลดังนี้ (Weiner, 1986 อ้างถึงใน รวยริน สุขเกษม, 2533)

1. ถ้าบุคคลอนุมานสาเหตุของผลกรรมไปสู่สาเหตุที่มีลักษณะคงที่ บุคคลจะเกิดความคาดหวังว่าผลกรรมนั้นจะเกิดขึ้นซ้ำอีก หรือจะมีความคาดหวังผลกรรมในอนาคตเพิ่มมากขึ้น

2. ถ้าบุคคลอนุมานสาเหตุของผลกรรมไปสู่สาเหตุที่มีลักษณะไม่คงที่ บุคคลจะเกิดความคาดหวังว่าผลกรรมในอนาคตของบุคคลจะมีลักษณะที่ไม่แน่นอน โดยอาจเป็นเช่นเดิม หรือแตกต่างออกไปจากเดิมก็ได้

3. ถ้าบุคคลอนุมานสาเหตุไปสู่สาเหตุที่มีลักษณะคงที่ บุคคลจะเกิดการคาดการณ์หรือทำนายว่าผลกรรมเช่นนั้นจะเกิดขึ้นซ้ำอีกในอนาคตอย่างแน่นอน มากกว่าการอนุมานสาเหตุที่มีลักษณะไม่คงที่

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory)

Bandura เป็นผู้นำเสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมโดยใช้แนวคิดที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดพฤติกรรมนิยมและแนวคิดของวิทยาศาสตร์ทางปัญญา ต่อมาในปี 1986 เขาได้ขยายแนวคิดของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมให้กว้างขึ้น และเปลี่ยนชื่อทฤษฎีของเขาใหม่เป็น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมแทน (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543)

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎี

Bandura ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้คือการได้มาซึ่งความรู้ใหม่ ๆ โดยถือว่า การเรียนรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว แม้ว่ายังไม่มีการแสดงออก การเรียนรู้ของ Bandura มักจะเน้นที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายใน โดยไม่จำเป็นต้องมีการแสดงออก แต่เมื่อบุคคลนั้นมีโอกาสที่เหมาะสม เขาก็จะแสดงพฤติกรรมได้ (Bandura, 1986)

Bandura ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมโดยเน้นว่าพฤติกรรมของบุคคลเกิดขึ้นโดยการปฏิสัมพันธ์ที่ขึ้นต่อกันจากองค์ประกอบ 3 ส่วน แสดงไว้ในภาพดังนี้

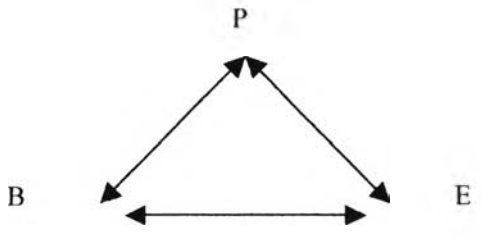

แผนภูมิที่ 6 แสดงการกำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และส่วนบุคคล (P) ซึ่งได้แก่ ปัญญา ชีวภาพ และสิ่งภายในอื่น ๆที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ

การที่ปัจจัยทั้ง 3 ทำหน้าที่กำหนดซึ่งกันและกันนั้น ไม่ได้หมายความว่าทั้ง 3 ปัจจัยนั้นมีอิทธิพลในการกำหนดซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียม บางปัจจัยอาจมีอิทธิพลมากกว่าอีกบางปัจจัย และอิทธิพลของปัจจัยทั้ง 3 นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน หากแต่ต้องอาศัยเวลาในการที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งจะมีผลต่อการกำหนดปัจจัยอื่น ๆ (Bandura , 1989)

นอกจากนี้ Bandura (1989 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543) ได้เสนอแนวคิดของการเสริมแรงอีกโดยที่กล่าวว่า การเสริมแรงมิได้ทำหน้าที่เพียงแต่ทำให้พฤติกรรมเพิ่มขึ้นเท่านั้น หากแต่ยังมีหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งเขาบอกว่าการเสริมแรงนั้นทำหน้าที่ 3 ประการ ด้วยกันดังนี้

1. ทำหน้าที่ให้ข้อมูล (Information Function) ในการเรียนรู้นั้นบุคคลไม่เพียงแสดงปฏิกิริยาแต่ยังสังเกตผลของการกระทำนั้นด้วย จากการสังเกตผลของการกระทำนี้ จะทำให้บุคคลเลือกการตอบสนองที่เหมาะสมกับสภาพการณ์นั้น ๆ แล้วข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางหนึ่งในการกำหนดพฤติกรรมในสภาพการณ์อื่นภายในอนาคต

2. ทำหน้าที่ให้แรงจูงใจ (Motivational Function) การที่บุคคลมีความเชื่อในการคาดหวังผลก่อให้เกิดแรงจูงใจสูงในการกระทำพฤติกรรมที่คาดว่าจะได้รับผลที่พึงพอใจ และเกิดแรงจูงใจต่ำในการกระทำพฤติกรรมที่คาดว่าจะได้รับผลที่ไม่พึงพอใจ

3. ทำหน้าที่ในการเสริมแรง (Reinforcement Function) การที่บุคคลกระทำพฤติกรรมใด ๆ แล้วได้รับการเสริมแรงพฤติกรรมนั้นก็มีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น หรือคงอยู่การเสริมแรงจะมีประสิทธิภาพในการปรับพฤติกรรมก็ต่อเมื่อบุคคลตระหนักถึงเงื่อนไขในการเสริมแรง ว่าการตอบ

สนองอันใด ที่นำไปสู่การเสริมแรง ถ้าบุคคลไม่ตระหนักถึงเงื่อนไขการเสริมแรง การเสริมแรงนั้นก็อาจจะไม่มีอิทธิพลต่อการคงพฤติกรรมของบุคคลเลย

Bandura (1989 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเรียนรู้จากตัวแบบว่า ประกอบด้วยกระบวนการทั้งหมด4 กระบวนการคือ

1. กระบวนการตั้งใจ (Attentional Process) หรือ กระบวนการใส่ใจ กระบวนการตั้งใจจะเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลจะสังเกตอะไรจากตัวแบบนั้น องค์ประกอบที่มีผลต่อกระบวนการตั้งใจแบ่งออกเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบของตัวแบบเอง พบว่า ตัวแบบที่ทำให้ผู้สังเกตเกิดความพึงพอใจ พฤติกรรมที่แสดงออกไม่สลับซับซ้อนมากนัก นอกจากองค์ประกอบของตัวแบบแล้วยังมีองค์ประกอบของผู้สังเกตอีกด้วย ซึ่งได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ ซึ่งรวมทั้งการเห็น การได้ยิน ความสามารถทางปัญญา ระดับของการตื่นตัว และความชอบที่เคยได้เรียนรู้มาก่อนแล้ว

2. กระบวนการจดจำ (Retention Process) บุคคลจะไม่ได้รับอิทธิพลมากนักจากตัวแบบถ้าเขาไม่สามารถจดจำได้ถึงลักษณะของตัวแบบ บุคคลจะต้องแปลงข้อมูลจากตัวแบบเป็นรูปแบบของสัญลักษณ์ และจัดโครงสร้างเพื่อให้จำได้ง่ายขึ้น ซึ่งปัจจัยที่จะส่งผลต่อกระบวนการจำ คือ การเก็บรหัสเป็นสัญลักษณ์ เพื่อให้ง่ายแก่การจำ การจัดระบบโครงสร้างทางปัญญา การซักซ้อมลักษณะของตัวแบบที่สังเกตในความคิดของตนเอง และซักซ้อมด้วยการกระทำ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความสามารถทางปัญญา และโครงสร้างทางปัญญาของผู้สังเกตอีกด้วย

3. กระบวนการกระทำ (Production Process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตแปลงสัญลักษณ์ที่เก็บจำไว้นั้นมาเป็นการกระทำ ซึ่งจะทำได้ดีหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับสิ่งที่จำได้ ในการสังเกตการกระทำของตัวเอง การได้ข้อมูลกลับจากการกระทำของตนเอง และการเทียบเคียงการกระทำกับภาพที่จำได้ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับลักษณะของผู้สังเกตอีกด้วย ซึ่งได้แก่ ความสามารถทางกาย และทักษะในพฤติกรรมย่อยต่าง ๆ ที่จะทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้ตามตัวแบบ

4. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) ในการที่บุคคลที่เกิดการเรียนรู้แล้วจะแสดงพฤติกรรมนั้นหรือไม่นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับกระบวนการจูงใจ กระบวนการจูงใจย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของสิ่งล่อใจภายนอก สิ่งนี้จะต้องกระตุ้นการรับรู้ เป็นสิ่งที่จับต้องได้ เป็นที่ยอมรับของสังคม และพฤติกรรมที่กระทำตามตัวแบบนั้น สามารถที่จะควบคุมเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับสิ่งล่อใจที่เห็นผู้อื่นได้รับ ตลอดจนสิ่งล่อใจของตนเองซึ่งอาจจะเป็นวัตถุสิ่งของ และการประเมินตนเอง นอกจากนี้ ในแง่ของผู้สังเกตนั้น ยังขึ้นอยู่กับความพึงพอใจในสิ่งล่อใจ ความเปรียบเทียบระบบทางสังคม และมาตรฐานภายในของตนเอง

สำหรับการเสริมแรงในการเรียนรู้จากการสังเกตนั้นในทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการสังเกตนี้ ถือว่าความคาดหวังของผู้เรียนที่จะได้รับรางวัลหรือผลประโยชน์หรือไม่ ต้องถูกลงโทษจากพฤติกรรมที่แสดงเหมือนกับตัวแบบ เป็นแรงจูงใจที่ผู้สังเกตแสดงออก มากกว่าจะเป็นตัวเสริมแรงทั้งนี้เพราะว่าตัวจูงใจนั้นจะเกิดขึ้นก่อนที่ผู้เรียนจะกระทำพฤติกรรมมากกว่าที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่ผู้เรียนกระทำพฤติกรรมไปแล้ว นั่นคือ ตัวจูงใจนี้ทำหน้าที่เป็นข้อมูลแก่ผู้เรียนในการคาดหวังผลของการกระทำพฤติกรรมนั้นได้ มากกว่าที่จะเกิดขึ้นหลังจากที่กระทำพฤติกรรมนั้น ในฐานะที่เป็นตัวเสริมแรง Bandura (1986 อ้างถึงใน ประภาพร แซ่เตียว, 2541)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self – Efficacy)

ความหมายของการรับรู้ความสามารถของตนเอง

จิตติมา จูมทอง (2537) สรุปความหมายของการรับรู้ความสามารถของตนเองว่า หมายถึงการที่บุคคลตัดสินเกี่ยวกับความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการกระทำหรือพฤติกรรมบางอย่างว่าตนเองมีความสามารถที่จะนำทักษะที่ได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติม

ฐิติพัฒน์ สงบกาย (2533) ได้สรุปความหมายของการรับรู้ความสามารถของตนเองว่า เป็นการตัดสินเกี่ยวกับความสามารถของตนเองว่าเขาสามารถกระทำพฤติกรรมบางอย่างในสภาพการณ์ที่เฉพาะเจาะจงได้หรือไม่ ด้วยทักษะที่ตนมีอยู่

Bandura (1997) ให้ความหมายของการรับรู้ความสามารถของตนเองไว้ว่า เป็นการที่บุคคลมีความคาดหวังที่เกี่ยวข้องต่อความสามารถของตนเองที่มีอยู่ในการที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้

จากความหมายทั้งหมดที่ได้กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองหมายถึง บุคคลมีการคาดหวังต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาของตน โดยสามารถประเมินว่าตนเองจะประสบผลสำเร็จเพียงใดในแต่ละสถานการณ์ ด้วยทักษะความสามารถที่ตนมีอยู่

พัฒนาการของการรับรู้ความสามารถของตน

พัฒนาการของการรับรู้ความสามารถของตน Bandura (1997 อ้างถึงใน พาณี ขอสุข, 2542) ได้สรุปไว้โดยครอบคลุมช่วงชีวิตทั้งหมด ซึ่งการพัฒนาอาจไม่เป็นไปตามลำดับขั้นที่กล่าวไว้ แต่ทุกคนต้องผ่านการพัฒนาดังกล่าวได้แก่

1. การเริ่มต้นของความรู้สึกถึงการรับรู้ความสามารถของตน

ทารกจะมีการเรียนรู้ว่าเขาสามารถที่จะทำบางอย่างให้เกิดขึ้นได้ ประสบการณ์การสำรวจของเด็กที่เห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดมาจากการกระทำของเขา ถือว่าเป็นพื้นฐานเริ่มต้นในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตน เช่น การเขย่า จะนำมาซึ่ง เสียง การสั่น การตะโกนของผู้ใหญ่เป็นต้น เด็กจะสังเกตผลการกระทำซ้ำ ๆ ของตนว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นเดียวกันหรือไม่ เด็กที่มีประสบการณ์ความสำเร็จในการควบคุมสภาพแวดล้อม จะกลายเป็นเด็กที่เอาใจใส่กับพฤติกรรมของตนเองมาก และมีความสามารถที่จะเรียนรู้การตอบสนองใหม่ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า ทารกจะเห็นว่ามีความแตกต่างกันของประสบการณ์ จากการกระทำของผู้อื่นกับตัวเอง แม้จะเป็นการกระทำอย่างเดียวกันก็ตาม

2. การรับรู้ความสามารถของตนจากครอบครัว

ในเด็กเล็กจะมีการพัฒนาประเมินและทดสอบทักษะร่างกาย ความสามารถทางสังคม ทักษะด้านภาษา ทักษะทางปัญญาที่จะสามารถเข้าใจและจัดการกับสภาพที่เกิดขึ้นในแต่ละวันของพวกเขา พ่อแม่จะเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการตอบสนองพฤติกรรมของทารก และช่วยสร้างโอกาสที่เหมาะสมที่จะให้เขาแสดงความสามารถ โดยการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้สมบูรณ์และเปิดโอกาสให้เขาได้มีอิสระในการเคลื่อนไหวเพื่อการสำรวจ ประสบการณ์ความสามารถระยะแรก ๆ จะรวมอยู่ในครอบครัว ในขณะที่บุคคลเติบโตเขาจะเริ่มมีความสัมพันธ์กับคนนอกครอบครัว ดังนั้นความแตกต่างของโครงสร้างครอบครัวที่จะสะท้อนจาก ขนาดของครอบครัว ลำดับการเกิด พี่น้อง เหล่านี้จะเป็นรูปแบบที่ทำให้เกิดความแตกต่างในการประเมินความสามารถของตนเองจากการเปรียบเทียบทางสังคม ในระหว่างพี่น้องจะพบว่าเด็กที่เป็นคนน้องจะไม่ตัดสินตนมีความสามารถทางบวกเมื่อไปสัมพันธ์กับคนที่เป็นพี่ซึ่งมีอายุพัฒนาการมากกว่า

3. การรับรู้ความสามารถของตนที่กว้างขวางขึ้นโดยผ่านอิทธิพลจากเพื่อน

การมีความสัมพันธ์กับเพื่อนจะทำให้เด็กมีความรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนกว้างขวางมากขึ้น เด็กจะมีความไวต่อความรู้สึกที่สัมพันธ์กับการทำกิจกรรมในหมู่เพื่อน นำไปตัดสินความมีชื่อเสียงและความนิยมในหมู่เพื่อน ในกลุ่มเพื่อนที่ไม่ใช่เพศเดียวกันและไม่ได้ถูกจำแนก เด็กจะมีแนวโน้มเลือกเพื่อนที่มีค่านิยมความสนในที่คล้ายคลึงกับตน เพื่อนจะมีอิทธิพลต่อการประเมินความสามารถของเด็กอย่างมาก อาจช่วยเพิ่มการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนหรือ

อาจส่งผลร้ายต่อการพัฒนา เกิดการรับรู้ว่าตนมีความสามารถทางสังคมต่ำก็เป็นได้ โดยเด็กที่รับรู้ว่าตนขาดความสามารถทางสังคมจะถอนตัวออกมา

4. การพัฒนาการการรับรู้ในความสามารถทางปัญญาของตนจากโรงเรียน

โรงเรียนเป็นแหล่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความสามารถทางปัญญาและสังคมให้กับเด็ก นักเรียนจะถูกทดสอบความรู้และทักษะในการคิดอย่างต่อเนื่อง ถูกประเมินและถูกเปรียบเทียบทางสังคม นักเรียนที่มีทักษะทางปัญญาดีก็จะได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น จากการเปรียบเทียบกับนักเรียนคนอื่น การเป็นตัวแบบให้เพื่อน การได้รับข้อมูลป้อนกลับจากครู การสร้างสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้มีผลต่อการพัฒนาการรับรู้ความสามารถและทักษะทางปัญญาของตนเองอีกด้วย

5. การรับรู้ความสามารถในวัยรุ่น

ในวัยนี้บุคคลจะมีความต้องการเรียนรู้ในหลาย ๆ ด้านต้องการมีความสามารถมีความเชี่ยวชาญในทักษะใหม่ ๆ ตามแนวของผู้ใหญ่ เริ่มมีการพิจารณาอย่างจริงจังว่าเขามีความต้องการในชีวิตของเขา นับว่าเป็นวัยที่เสี่ยงมากกว่าวัยที่ผ่านมา เนื่องจากอาจเกิดความขัดแย้งกับครอบครัว วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะเลือกเพื่อนโดยใช้ระบบการให้คุณค่าและมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันกับตนเอง เพื่อทำให้เกิดความเชื่อมั่นและยืนหยัดในมาตรฐานของพฤติกรรมของตน

6. การรับรู้ความสามารถในผู้ใหญ่

ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น บุคคลจะมีการเรียนรู้ที่จะจัดการกับความต้องการใหม่ ๆ ที่มีเพิ่มขึ้นจากการเป็นเพื่อนต่างเพศ เป็นคู่สมรส เป็นพ่อแม่ มีอาชีพ หากบุคคลประสบความสำเร็จในการจัดการสิ่งเหล่านี้ ก็จะเพิ่มความมั่นคงในการรับรู้ความสามารถของตน ซึ่งมีส่วนทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะขยายความสามารถและความสำเร็จนี้ออกไปอีก ส่วนผู้ใหญ่ที่ไม่ประสบความสำเร็จก็จะเกิดความทุกข์ใจลังเลสงสัยในตนเอง และพบว่าผู้ใหญ่เหล่านี้มีความเครียด หดหู่และซึมเศร้าในชีวิต

ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง บุคคลจะมีการจัดการกับงานในชีวิตประจำวันของตนเองที่แน่นอน นั่นคือ จะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงการรับรู้ความสามารถของตนในส่วนของหน้าที่ประจำ อย่างไรก็ตามก็อาจเกิดความไม่มั่นคงได้ เนื่องจากชีวิตนั้นไม่ได้หยุดอยู่กับที่ มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมอยู่ตลอดเวลา ซึ่งบุคคลจำเป็นต้องปรับตัวและมีการย้อนกลับมาประเมินความสามารถของตนอีก ผู้ใหญ่วัยนี้จะได้รับความกดดันจากผู้ที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวกว่า ในสภาพนี้บุคคลจะมีการแข่งขันด้าน ฐานะ ตำแหน่ง และพลังความสามารถในการทำงานที่ได้จากการเปรียบเทียบกับคนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวกว่า

7. การประเมินการรับรู้ความสามารถของตนซ้ำในวัยสูงอายุ

การรับรู้ความสามารถของตนในวัยนี้จะมีทั้งการย้อนกลับไปประเมินความสามารถตนอีกครั้ง และมีความผิดพลาดของการประเมินความสามารถ ในวัยนี้ความสามารถในทางร่างกายหลายอย่างจะลดลงเมื่อมีอายุเพิ่มมากขึ้น วัยนี้จะมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงการตัดสินความสามารถทางปัญญาในเรื่องความจำ โดยหากคิดว่าคนที่มีอายุมากขึ้น ความสามารถในการจำจะลดลงเหมือนความสามารถทางสรีระแล้ว บุคคลก็จะมีความมั่นใจในการจำของตนต่ำ ส่วนผู้สูงอายุที่รู้สึกว่าตนมีความสามารถในการจำสูง บุคคลก็จะมีความมั่นใจในการจำของตนสูงด้วย

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตน

ปัจจัยอันเป็นที่มาของการรับรู้ความสามารถของตนมีหลายปัจจัย ได้แก่ ประสบการณ์ตัวแบบ การใช้คำพูดชักจูง และการกระตุ้นทางอารมณ์ ดังนี้

1. ประสบการณ์

ประสบการณ์การที่บุคคลมีประสบการณ์ในการทำพฤติกรรมเช่นใด จะทำให้รับรู้ความสามารถของตนเองตามประสบการณ์เช่นนั้น ซึ่งถ้าข้อมูลป้อนกลับเป็นประสบการณ์ที่บุคคลประสบความสำเร็จก็จะทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น แต่ถ้าข้อมูลป้อนกลับเป็นประสบการณ์ที่ล้มเหลวก็จะรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำลง ยิ่งถ้าพบกับความล้มเหลวหลายครั้งก็จะยิ่งทำให้คิดว่าตนมีความสามารถน้อยหรือไม่มีความสามารถ (Bandura, Adam & Beyer, 1977; Feltz, Landers & Racber, 1979 อ้างถึงใน ขนิษฐา สุวรรณนิตย์, 2533) ทักษะของแต่ละบุคคลหรือความสามารถ เมื่อกล่าวถึงการรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านการเรียนแล้วยังมีปัจจัยอื่นที่สัมพันธ์กับประสบการณ์ทางการเรียนนำไปสู่การรับรู้ความสามารถของตนเองด้านการเรียน กล่าวคือ การที่บุคคลมีทักษะในการเรียน สามารถทำกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพเมื่อมีข้อมูลป้อนกลับว่ากิจกรรมที่ทำประสบความสำเร็จ บุคคลก็จะคิดว่าตนมีความสามารถมีการรับรู้ความสามารถของตนเพิ่มมากขึ้น (Bandura, 1986; Schunk, 1985 อ้างถึงใน ขนิษฐา สุวรรณนิตย์, 2533)

2. ตัวแบบ

การที่บุคคลเห็นตัวแบบประสบความสำเร็จจะทำให้บุคคลบอกตัวเองว่าถ้าคนอื่น ทำงานได้สำเร็จตัวเองก็สามารถที่จะทำงานสำเร็จได้เช่นกัน และบางครั้งยังบอกตัวเองอีกด้วยว่าสามารถทำงานได้ดีกว่าตัวแบบ (Bandura, Adam, Hardy & Howells, 1980; Bandura, 1986 อ้างถึงใน ขนิษฐา สุวรรณนิตย์, 2533) ตัวแบบที่จะมีอิทธิพลต่อความคิดความรู้สึกของบุคคลได้นั้น ควรเป็นตัวแบบที่มีความสามารถไม่ต่างจากผู้สังเกตมากนัก กล่าวคือ ถ้าตัวแบบมีลักษณะเด่น มีความ

สามารถสูงกว่ามาก อาจทำให้ผู้สังเกตคิดว่าตนไม่มีความสามารถที่จะทำตามตัวแบบได้ และทำให้การรับรู้ความสามารถของตนลดลง เช่น การสังเกตตัวแบบที่เป็นครูจะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ความสามารถของตนเองสูงขึ้น แต่ในทางกลับกันถ้าสังเกตตัวแบบที่เป็นเพื่อนนักเรียนที่มีความสามารถไม่แตกต่างมากนัก นักเรียนจะรับรู้ความสามารถของตนเองได้ดีกว่า (Schunk , 1991)

Bandura (1986) เสนอว่า ตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น มีลักษณะดังนี้

2.1 ความเหมือนกับตัวแบบ ความเหมือนกับตัวแบบในคุณลักษณะบางประการ จะทำให้ตัวแบบยิ่งมีอิทธิพลต่อผู้สังเกตมากขึ้น

2.2 ความหลากหลายของตัวแบบ การที่ตัวแบบหลาย ๆ คน สามารถประสบความสำเร็จในงานยาก ๆ ได้ย่อมเป็นข้อมูลได้ดีกว่าการมีตัวแบบเดียว ผู้สังเกตจะเกิดความคิดว่าหากตัวแบบที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน สามารถประสบความสำเร็จได้ ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จได้ เช่นกันถ้าทำพฤติกรรมนั้น ๆ นอกจากนี้ตัวแบบที่ประสบความสำเร็จโดยการใช้ความพยายามจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของผู้สังเกตมากกว่าตัวแบบที่ขาดความพยายาม

3. การใช้คำพูดชักจูง

การรับเอาคำพูดของผู้อื่นที่เกี่ยวกับความสามารถของตนมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาความสามารถของตนจะทำให้บุคคลเชื่อว่าตนเองมีความสามารถตามคำพูดนั้น เช่น การที่ครูใช้คำพูดในเชิงบวกว่า ครูคิดว่าเธอสามารถทำงานนี้ได้สำเร็จ จะทำให้นักเรียนมีความมั่นใจในความสามารถของตนและการที่รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถนี้ยังเป็นแรงจูงใจให้บุคคลทำตามพฤติกรรมที่ตนเองรับรู้ (Schunk, 1991)

4. การกระตุ้นทางอารมณ์

มีผลต่อการรับรู้ความสามารถของตน บุคคลที่ถูกกระตุ้นอารมณ์ทางลบ เช่น การอยู่ในสภาพที่ถูกข่มขู่ จะทำให้เกิดความวิตกกังวลและความเครียด นอกจากนี้อาจจะทำให้เกิดความกลัวและจะนำไปสู่การรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ ถ้าอารมณ์ลักษณะดังกล่าวเกิดมากขึ้น ก็จะทำให้บุคคลไม่สามารถที่จะแสดงออกได้ดี อันจะนำไปสู่ประสบการณ์ของความล้มเหลว ซึ่งจะทำให้การรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเองต่ำลงไปด้วย แต่ถ้าบุคคลสามารถลดหรือระงับการถูกกระตุ้นทางอารมณ์ได้ จะทำให้การรับรู้ความสามารถของตนดีขึ้น อันจะทำให้การแสดงออกถึงความสามารถดีขึ้นด้วย (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543)

สรุปได้ว่าปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ความสามารถของตน โดยมีผลทำให้บุคคลรับรู้ในความสามารถของตนแตกต่างกันไป อันจะส่งผลต่อการเลือกกระทำพฤติกรรมของบุคคล

การรับรู้ความสามารถของตนเองมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคลหลายประการ ได้แก่

1. มีผลต่อการเลือกกิจกรรมที่กระทำ เช่น นักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ก็มีแนวโน้มที่จะสนใจในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการใช้คณิตศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้มีโอกาสที่จะเลือกทำงานในอาชีพ นักวิทยาศาสตร์ หรือวิศวกร สูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำในการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ (O'Breen & Martinez-Pons, 1999)

2. มีผลต่อการฝึกอบรมการเรียนรู้ เช่น การฝึกอบรมการใช้โปรแกรมวินโดร์ 3.1 ให้กับพนักงานบริษัทหนึ่งพบว่า พนักงานกลุ่มที่มีสมาธิสนใจการฝึกอบรม จะมีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อการใช้โปรแกรม สูงกว่า กลุ่มพนักงานที่มีสมาธิน้อยในการฝึกอบรม และนอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มที่มีสมาธิสนใจในการฝึกอบรมยังได้คะแนนสอบในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติสูงกว่ากลุ่มพนักงานที่มีสมาธิน้อยในการฝึกอบรม (Martocchis & Judge, 1997)

3. มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การศึกษาระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อกิจกรรมพื้นฐาน 4 ชนิด ของสหภาพแรงงาน พบว่า การที่ผู้หญิงเข้าร่วมกิจกรรมของสหภาพแรงงานน้อยกว่าผู้ชาย มีความสัมพันธ์กับระดับการรับรู้ความสามารถของตนต่อกิจกรรมพื้นฐานต่ำกว่าผู้ชาย (Bulger & Melle, 1997)

4. มีผลต่อการแก้ไขในกิจกรรมที่มีความยากและซับซ้อน ซึ่งต้องใช้ความพยายาม ความอดทน และความเพียรเป็นอย่างสูง สอดคล้องกับการศึกษาของ Pajares & Miller (1994) เกี่ยวกับพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาคณิตศาสตร์ พบว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สามารถทำนายพฤติกรรม การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้ ดังนั้นนักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงจะมีความสามารถในการแก้ปัญหาโจทย์คณิตศาสตร์ได้ถูกต้องมากกว่านักเรียนที่มีการรับรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ต่ำ การรับรู้ความสามารถยังสามารถทำนายพฤติกรรมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ได้ดีกว่าประสบการณ์ที่เคยแก้ไขปัญหามาก่อนอีกด้วย

5. มีผลต่อความรู้ของผู้กระทำกิจกรรมนั้นซึ่งจะสอดคล้องกับการศึกษาของ McAulay & Courneya (1992) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการออกกำลังกายของบุคคล พบว่าผู้สูงอายุที่มีการรับรู้ความสามารถของตนต่อกิจกรรม การออกกำลังกายสูง จะมีความรู้สึกที่ดีต่อการออกกำลังกาย และทำให้มีพฤติกรรมการออกกำลังอย่างต่อเนื่อง แต่กลุ่มผู้สูงอายุที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อกิจกรรมการออกกำลังกายต่ำจะมีความรู้สึกที่ไม่ดีและทำให้มีพฤติกรรมการออกกำลังกายลดลง จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองมีผลต่อการทำพฤติกรรมของบุคคล และการที่บุคคลจะเลือกทำพฤติกรรมใดนอกจากจะพิจารณาความสามารถของตนและผลกรรมที่

หอสมุดกลาง สำนักงานวิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมนั้นแล้ว การรับรู้ความสามารถของตน ยังเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีส่วนในการตัดสินใจทำพฤติกรรมของบุคคล และจะเห็นได้ว่าการรับรู้ความสามารถของตนจะมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล นั่นก็คือ ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการแสดงพฤติกรรมสูง บุคคลก็มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นสูงด้วย ในทางตรงข้าม ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการแสดงพฤติกรรมต่ำ บุคคลนั้นก็มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นต่ำหรือไม่ทำพฤติกรรมนั้นเลย ซึ่งสรุปได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นความเชื่อของบุคคลในความสามารถที่จะควบคุมการกระทำของตนเองและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของตนเองได้ การรับรู้ความสามารถของตนมีผลต่อการกระทำ โดยบุคคลสองคนที่มีความสามารถไม่ต่างกัน อาจแสดงออกในคุณภาพที่แตกต่างกันได้ ถ้า คนสองคนนี้มีการรับรู้ความสามารถของตนเองแตกต่างกัน หรือในคนคนเดียวกันก็เช่นกัน ถ้ารับรู้ความสามารถของตนในแต่ละสภาพการณ์แตกต่างกัน ก็อาจแสดงพฤติกรรมออกมาแตกต่างกันได้ เพราะความสามารถของคนเรานั้นไม่ตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นตามสภาพการณ์ ดังนั้นสิ่งที่จะกำหนดประสิทธิภาพของการแสดงออก จึงขึ้นอยู่กับการรับรู้ความสามารถของตนเองในสภาวะ การณ์นั้นเอง นั่นคือถ้ามีการรับรู้ว่ามีความสามารถก็จะแสดงออกถึงความสามารถนั้นออกมา คนที่รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถจะมีความอดทน อุตสาหะ ไม่ท้อถอย และจะประสบความสำเร็จ (Evans, 1989 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543) หรือบุคคลนั้นแสดงออกถึงความ มั่นใจ แน่ใจที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จลงไปตามที่ตนตั้งไว้ ถึงแม้ในเหตุการณ์จะมีอุปสรรค ก็ไม่ย่อท้อ ยังคงตั้งใจกระทำสิ่งนั้นต่อไปอีกโดยมีความมั่นใจว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสิ่งนั้นสามารถกระทำได้ Cartwright (1974 อ้างถึงใน จารุวรรณ ปี่ทอง, 2540) พบว่า บุคลิกลักษณะของคนมีผลต่อการปฏิบัติงาน คนที่มีความมั่นใจสูงจะมีความตั้งใจในการทำงานและปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดีกว่าผู้ที่มีความตั้งใจต่ำ เช่น ในสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหา ถ้าบุคคลประเมินความสามารถของตนว่าทำได้ ควบคุมได้ บุคคลจะไม่เกิดความเครียด หรือ จะเผชิญกับปัญหาได้ดี ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลประเมินว่าตนเองไม่สามารถทำได้หรือไม่สามารถควบคุมได้ บุคคลจะมีพฤติกรรมเผชิญกับปัญหาไม่เหมาะสม หรือมีสภาพความเครียดได้ในที่สุด ดังแสดงในแผนภูมิที่ 7

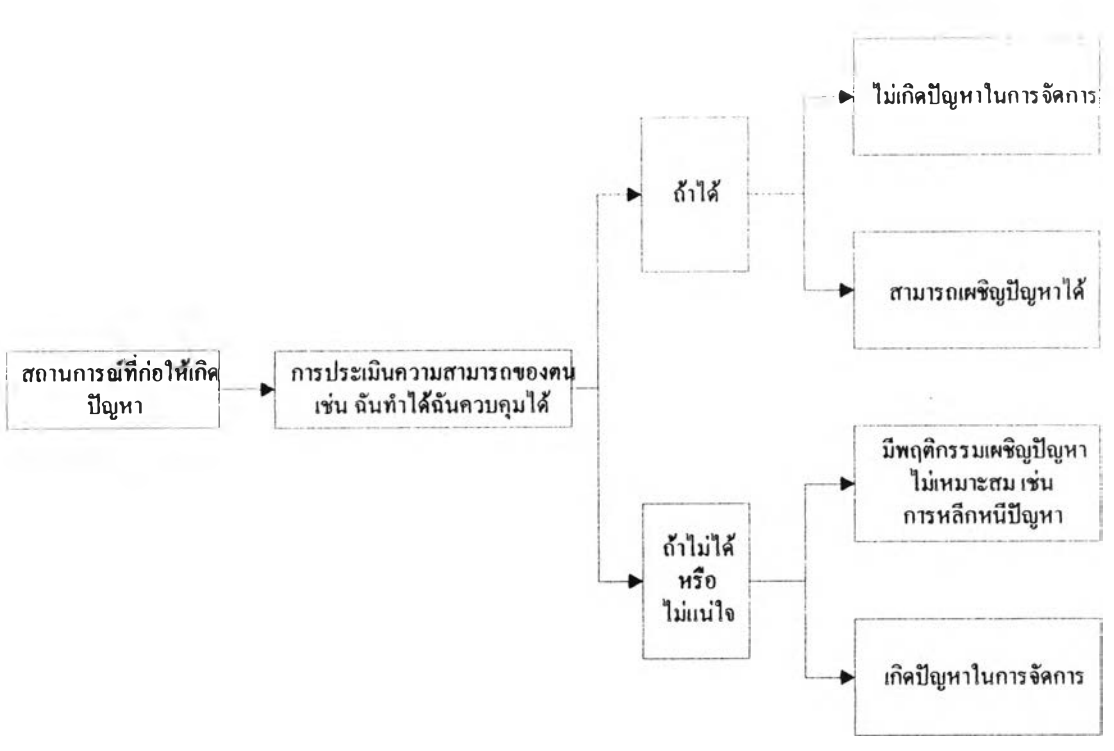

แผนภูมิที่ 7 ผลการแสดงพฤติกรรมหลังจากบุคคลประเมินความสามารถของตน (Watson, 1988 อ้างถึงใน ภัสรา จารุสุสินส์, 2542)

การรับรู้ความสามารของตนเองนั้น เกี่ยวข้องหรือแตกต่างกับความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น (Outcome Expectation) Bandura (1977 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543) ได้เสนอความแตกต่างระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับความสามารถของตนเอง และความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นดังภาพ

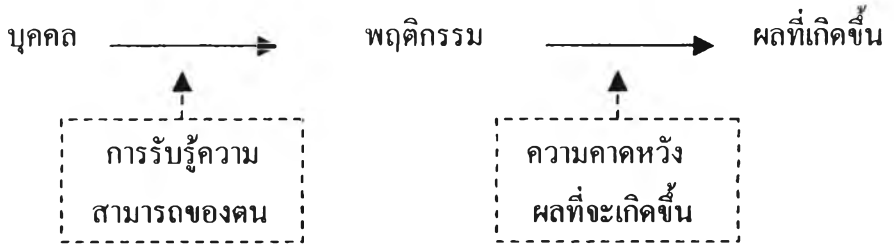

แผนภูมิที่ 8 แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น Bandura (1977 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นการตัดสินความสามารถของตนเองว่าจะสามารถทำงานได้ในระดับใด ในขณะที่ความคาดหวังเกี่ยวกับที่จะเกิดขึ้นนั้น เป็นการตัดสินว่าผลกรรมใดจะเกิดขึ้นจากการกระทำพฤติกรรมดังกล่าว เช่น ที่นักกีฬามีความเชื่อว่า เขากระโดดได้สูงถึง 6 ฟุต เป็นความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น แต่จะต้องระวังความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความหมายของคำว่า ผลที่เกิดขึ้น ผลที่เกิดขึ้นในที่นี้จะหมายถึงผลกรรมของการกระทำพฤติกรรมเท่านั้นมิได้หมายถึงผลที่แสดงถึงการกระทำพฤติกรรม เพราะว่าผลที่แสดงถึงการกระทำพฤติกรรมนั้นจะพิจารณาว่าพฤติกรรมนั้นสามารถทำได้ตามการตัดสินความสามารถของตนเองหรือไม่ นั่นคือจะกระโดดได้สูงถึง 6 ฟุตหรือไม่ ซึ่งการจะกระโดดได้สูงถึง 6 ฟุตหรือไม่นั้น มิใช่เป็นการคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นซึ่งมุ่งที่ผลกรรมที่จะได้จากการกระทำพฤติกรรมดังกล่าว (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543)

การรับรู้ความสามารถของตน และความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นนั้นมีความสัมพันธ์กันมาก โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองนี้ มีผลต่อการตัดสินใจ ที่จะกระทำพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งเห็นได้จากตารางดังต่อไปนี้

		ความคาดหวังเกี่ยวกับผลที่จะเกิดขึ้น	
		สูง	ต่ำ
การรับรู้ความสามารถของตนเอง	สูง	มีแนวโน้มที่จะทำแน่นอน	มีแนวโน้มที่จะไม่ทำ
	ต่ำ	มีแนวโน้มที่จะไม่ทำ	มีแนวโน้มที่จะทำแน่นอน

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตน และความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น (Bandura, 1978 อ้างถึงใน สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2543)

การรับรู้ความสามารถของบุคคลมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของบุคคลเริ่มตั้งแต่ก่อนทำพฤติกรรม ขณะทำพฤติกรรมและผลของการทำพฤติกรรมดังนี้

1. ก่อนทำพฤติกรรม

ถ้าบุคคลรับรู้ความสามารถของตนเองสูง ตั้งเป้าหมายของการทำงานสูง และมีผลให้บุคคลต่อการกล้าตัดสินใจที่จะเลือกทำพฤติกรรมนั้น ๆ รวมทั้งอยากมีส่วนร่วมในการทำพฤติกรรมนั้น (Schunk, 1991) และจะให้บุคคลไม่เกิดความหวาดหวั่นล่วงหน้าว่าไม่สามารถทำพฤติกรรมนั้นได้ (Bandura & Beyer, 1977) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตน จะมีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกที่จะทำพฤติกรรม โดยถ้าบุคคลรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำกว่าที่จะทำพฤติกรรมนั้น ๆ บุคคลจะมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงงานหรือสถานการณ์ที่เชื่อว่าเกินความสามารถของตน

2. ขณะทำพฤติกรรม

บุคคลที่รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถจะมีความกระตือรือร้นในการทำพฤติกรรม และจะชอบทำพฤติกรรมที่เสี่ยงท้าทายความสามารถ มีความเพียรพยายาม มีแรงจูงใจที่จะทำพฤติกรรมใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จ เมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคก็จะไม่ท้อถอย โดยจะทุ่มเท

ความพยายามให้มากยิ่งขึ้น เอาใจใส่ในการทำพฤติกรรม และใช้เวลานานในการแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ (Brown & Inouye, 1978; Bandura & Schunk, 1984; Bandura & Cervone, 1986 อ้างถึงใน จิติพัฒน์ สงบกาย, 2533) ในทางตรงข้าม ถ้าบุคคลรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำก็จะขาดความเพียรพยายาม และเมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคก็จะท้อถอยไม่มีความสุขกับการทำพฤติกรรมและหวาดหวั่น มีความเครียดสูง และทำพฤติกรรมไม่เต็มความสามารถอันจะส่งผลให้บุคคลประสบกับความล้มเหลวมากยิ่งขึ้นและอนุมานสาเหตุของความล้มเหลวนั้นว่าเกิดจากตนเอง ขาดความสามารถ (Collin, 1985)

3. ผลของการทำพฤติกรรม

บุคคลที่รับรู้ว่าตนเองมีความสามารถจะส่งผลต่อคุณภาพที่ดีของงาน ทำให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ (Schunk, 1991)

ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนและการกระทำพฤติกรรม

การรับรู้ความสามารถของตน มีความสัมพันธ์กับการกระทำพฤติกรรมของบุคคลก็คือ ถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถในการกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งสูง บุคคลก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นสูงด้วยเช่นกัน ในทางตรงข้ามถ้าบุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนในการกระทำพฤติกรรมต่ำ บุคคลก็จะมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นต่ำ หรืออาจไม่กระทำพฤติกรรมนั้นเลย

นอกจากนี้การกระทำพฤติกรรมของบุคคลแม้ว่าบุคคลจะมีการรับรู้ความสามารถของตนสูง บุคคลก็อาจไม่กระทำพฤติกรรมนั้นก็ได้ ถ้ามีปัจจัยดังต่อไปนี้ (Bandura, 1986 อ้างถึงใน ดวงเพ็ญ เรือนใจมั่น, 2542)

1. ขาดแรงจูงใจหรือถูกบีบบังคับจากภายนอกให้กระทำ

2. การตัดสินผลการกระทำนั้นผิดพลาด ก็คือการที่บุคคลตัดสินเกี่ยวกับการกระทำที่ตนเองได้รับจากการกระทำพฤติกรรมนั้นผิดพลาดไป ก็จะทำให้บุคคลรู้สึกว่าไม่คุ้มค่าที่ตนจะทำพฤติกรรมนั้น

3. ความไม่ทันการณ์ในการประเมินความสามารถของตน ก็คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาถ้าบุคคลไม่ได้ประเมินความสามารถตนเองตลอดเวลาจะทำให้บุคคลตัดสินเกี่ยวกับความสามารถของตนเองผิดพลาดไปได้ และมีผลทำให้บุคคลไม่กระทำพฤติกรรมนั้น

4. การประเมินการรับรู้ความสามารถของตนเองผิดพลาดไป เช่น บุคคลที่ประเมินว่าตนเองมีความสามารถต่ำในการกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง บุคคลก็จะไม่กระทำพฤติกรรมนั้นเลย

5. การประเมินความสำคัญของทักษะย่อม ๆ ที่จำเป็นต้องใช้การกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ผิดพลาด ก็คือ การที่บุคคลคิดว่าเขาขาดทักษะหรือทักษะในด้านต่าง ๆ ไม่เพียงพอ เขาจึงไม่กระทำพฤติกรรมนั้น

6. เป้าหมายของการกระทำมีลักษณะไม่ชัดเจน คลุมเครือ และเป้าหมายนั้นยากเกินกว่าจะปฏิบัติได้

7. การรู้จักตนเองไม่ถูกต้อง บุคคลที่รู้จักตนเองไม่ถูกต้องนั้น อาจเป็นผลมาจากการการะทำที่มีลักษณะไม่ชัดเจน คลุมเครือ หรืออาจถูกบังคับให้กระทำหรือได้รับข้อมูลมาจากภายนอกไม่ถูกต้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเกี่ยวกับความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนที่แตกต่างกันส่งผลกระทบต่อความแตกต่างกันของความสามารถที่แสดงออกมาด้วย อาทิ พฤติกรรมทางด้านการเรียน ซึ่งได้มีการศึกษาที่สนับสนุน ได้แก่ งานวิจัยของ สุวิมล จอดพิมาย (2537) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน อัตมโนทัศน์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลเซนต์หลุยส์ จำนวน 190 คน พบว่า นักศึกษากลุ่มที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่านักศึกษากลุ่มที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน การศึกษาของ Crandall, Katkovsky & Crandall (1965) ได้ศึกษาความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนกับสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน โดยศึกษาในนักเรียนเกรด 3-12 ใช้เครื่องมือในการศึกษาคือ แบบประเมิน Intellectual Achievement Responsibility Scale พบว่า นักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน การศึกษาของ Span (1977) ได้ทำการศึกษาความเชื่อในอำนาจภายในและนอกตนกับการทำนายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยศึกษากับนักศึกษาผิวดำ ที่ San Antonio College ใน San Antonio มลรัฐ Texas โดยใช้แบบประเมินความเชื่อในอำนาจภายในและภายนอกตนของ Nowicki - Strickland Internal - External Scale พบว่า นักศึกษาที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษาที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน การศึกษาของ Galejs (1981) ซึ่งได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของชาวไนจีเรีย จำนวน 180 คน อายุ

ระหว่าง 9-13 ปี โดยใช้แบบประเมินอำนาจภายในและภายนอกตน Short Form Nowicki - Strickland Personal Reaction Survey และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้การทดสอบวิชาคณิตศาสตร์และการอ่าน พบว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนสูงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงซึ่งตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ และการศึกษาของ Gil (1989) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชาวอเมริกันที่อาศัยอยู่ในมลรัฐ Los Angeles และรัฐ California ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับเกรด 6 จำนวน 498 คน โดยใช้แบบประเมินความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนของ Nowicki-Strickland Internal-External Scale พบว่า นักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ในส่วนของนักเรียนที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ การศึกษาของ Howerton (1992) ที่ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในอำนาจภายในและภายนอกตนและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาชาย ผิวดำ จำนวน 42 คน โดยใช้แบบประเมิน Nowicki Strickland Locus of Control Scale Children และ Stanford Academic Achievement Tests พบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาเพศชาย ผิวดำกลุ่มที่มีความเชื่อในอำนาจภายในตนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่มีความเชื่อในอำนาจนอกตน และการศึกษาของ Linder Charles (1997) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในอำนาจภายในและภายนอกตน กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาทันตแพทย์ จำนวน 145 คน โดยใช้แบบประเมิน Rotter ' s Internal - External Locus of Control Scale เพื่อประเมินความเชื่อในอำนาจภายใน-นอกตน พบว่า นักศึกษาทันตแพทย์กลุ่มที่มีความเชื่อในอำนาจภายในตนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่มีความเชื่อในอำนาจนอกตน จากงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ลักษณะความเชื่อที่แตกต่างกันของบุคคลส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการเรียนโดยบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่พบว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีความสามารถในการตัดสินใจได้ดีกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตนได้แก่ งานวิจัยของสราวุธ เผือกผ่อง (2543) ที่ทำการศึกษาถึงอิทธิพลของความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนที่มีต่อความสามารถในการตัดสินใจของหัวหน้างานในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ในเขตปริมณฑล จำนวน 222 คน โดยใช้แบบสอบถามลักษณะส่วนบุคคล แบบสอบถามความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนและแบบสอบถามความสามารถในการตัดสินใจ พบว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีความสามารถในการตัดสินใจที่ดีกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน และยังมีงานวิจัยที่พบว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีผลการรับรู้ความสามารถของตนในการมีพฤติกรรมการป้องกันความเสี่ยงสูงกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน ได้แก่ การวิจัยของ

วริษา เจริญเวช (2544) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนและการรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันโรคเอดส์ในวัยรุ่นที่อยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 413 คน พบว่า บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในพฤติกรรมการป้องกันความเสี่ยงต่อภาวะการติดเชื้อเอดส์สูงกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน

จากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนและภายนอกตนที่แตกต่างกันก็จะส่งผลถึงความแตกต่างกันของพฤติกรรมที่ต่างกันโดย บุคคลที่เชื่ออำนาจภายในตนจะประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเรียน ด้านการตัดสินใจ โดยการที่บุคคลประสบความสำเร็จจะส่งผลให้บุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มสูงขึ้น จึงเห็นได้ว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะประสบความสำเร็จในการทำสิ่งต่าง ๆ และส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองดังนั้นจึงทำให้บุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศพบผลการวิจัยสอดคล้องกับคำกล่าวข้างต้น ได้แก่ งานวิจัยของ Locke & Bobko (1984) ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่ออำนาจภายในตนเอง การรับรู้ความสามารถของตนเอง พบว่า ความเชื่ออำนาจภายในตนเองเป็นปัจจัยหนึ่งที่สิ่งผลต่อการประสบความสำเร็จของบุคคล การศึกษาของ Mahalik & Kirlighan (1988) ที่พบว่า บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงเป็นบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน และการศึกษาของ Phillips & Gully (1997) ที่ได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนโดยทำการศึกษาในกลุ่มนักเรียนที่มีอายุเฉลี่ย 19.5 ปี จำนวน 405 คน โดยผู้วิจัยใช้แบบประเมินของ Rotter จำนวน 23 ข้อ ในการวัดความเชื่ออำนาจอำนาจภายในและภายนอกตนและแบบประเมินการรับรู้ความสามารถของตนเอง จำนวน 10 ข้อ พบว่า ความเชื่ออำนาจภายในตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสามารถของตน โดยบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีการรับรู้ความสามารถของตนสูงกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน รวมทั้งงานวิจัยของ Strauser (2004) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองกับความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน โดยทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 104 ที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของสหรัฐอเมริกา อายุระหว่าง18-64 ปี แบ่งเป็นเพศชายจำนวน 46 คน เพศหญิงจำนวน 58 คน พบว่า บุคคลที่มีคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเป็นบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงลักษณะของความเชื่อที่แตกต่างกันที่จะส่งผลต่อคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนที่ต่างกันด้วย โดยบุคคที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมี

คะแนนการรับรู้ความสามารถของตนสูงกว่าบุคคลที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน นอกจากนี้ ระดับอายุของวัยรุ่นที่แตกต่างกันส่งผลต่อคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนอีกด้วย เนื่องจากอายุเป็นปัจจัยที่แสดงถึงวุฒิภาวะของบุคคลหรืออายุที่มากขึ้นจะทำให้บุคคลมีความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับเรื่องราว หรือปัญหาต่าง ๆ ของตนเองมากขึ้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าวัยรุ่นที่มีอายุมากกว่า ย่อมมีโอกาสมากกว่าที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง รวมถึงสามารถสังเกตเห็นแบบอย่างการกระทำจากบุคคลอื่นได้ดีกว่า ดังนั้นอายุที่แตกต่างกันของวัยรุ่นจึงมีผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองของวัยรุ่นตามไปด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Forman & Owen (1990 อ้างถึงใน เบญจวรรณ ละอองผล, 2543) ที่ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองในการดูแลทารกก่อนแพทย์อนุญาตให้ออกจากโรงพยาบาลกับอายุของมารดา พบว่า อายุของมารดาเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์และมีอำนาจในการทำนายการรับรู้ความสามารถของตนในการดูแลทารกของมารดาโดยมารดาที่มีอายุมากขึ้นจะมีการรับรู้ความสามารถของตนในการดูแลทารกที่มากขึ้นด้วยจากการศึกษาจะเห็นได้ว่าอายุเป็นปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงวุฒิภาวะของบุคคลในการจัดการเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ การรับรู้ ความเข้าใจ และการตัดสินใจ ซึ่งจะมีความแตกต่างกันตามพัฒนาการ (Orem, 1995 อ้างถึงใน เบญจวรรณ ละอองผล, 2543)

จากงานวิจัยที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลายจะมีการรับรู้ความสามารถของตนแตกต่างกัน

จากงานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่า ความเชื่อที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนและระดับอายุที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถที่แตกต่างกันแต่การศึกษาเปรียบเทียบในกลุ่มวัยรุ่นแต่ละช่วงยังมีอยู่น้อย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจทำการศึกษาเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถของตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลายที่มีความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ความสามารถของตนระหว่างวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลายที่มีความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน

สมมติฐานของการวิจัย

1. วัยรุ่นที่ความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนสูงกว่าวัยรุ่นที่มีความเชื่ออำนาจภายนอกตน

2. วัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลายจะมีการรับรู้ความสามารถของตนแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยวัยรุ่นตอนต้นและตอนปลายที่กำลังศึกษาอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งเพศหญิงและเพศชาย โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 วัยรุ่นตอนต้นที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตน จำนวน 200 คน และมีความ เชื่ออำนาจภายนอกตนจำนวน 200 คน

1.2 วัยรุ่นตอนปลายที่กำลังศึกษาในระดับระดับอุดมศึกษา ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจำนวน 200 คน และมีความเชื่ออำนาจภายนอกตน จำนวน 200 คน

2. ตัวแปรของการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่

2.1.1 อายุ โดยแบ่งเป็น วัยรุ่นตอนต้นซึ่งเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุอยู่ตั้งแต่ 13-15 ปี บริบูรณ์ และวัยรุ่นตอนปลายโดยใช้นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาที่มีอายุอยู่ตั้งแต่ 18 – 21 ปี บริบูรณ์

2.1.2 ความเชื่ออำนาจภายในและอำนาจภายนอกตนโดยประเมินจากแบบประเมินความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนของ Nowicki & Strickland (1973)

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่

2.2.1 คะแนนของแบบประเมินการรับรู้ความสามารถของตนของ Jerusalem & Schwarzer (2000)

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. ความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตน (Locus of Control) หมายถึง ความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของผลกรรมที่บุคคลนั้นได้รับ โดยแยกออกได้เป็น ความเชื่ออำนาจภายในตนและความเชื่ออำนาจภายนอกตน รวมทั้งคะแนนที่ได้จากการทำแบบประเมินความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนของ Nowicki & Strickland (1973)

ความเชื่ออำนาจภายในตน (Internal Locus of Control) หมายถึง ความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของผลกรรมว่าเป็นผลมาจากการกระทำและความสามารถของตนและมีคะแนนในการทำแบบประเมินประเมินความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนของ Nowicki & Strickland (1973) รวมทุกข้อ ต้องไม่สูงกว่าคะแนน $\bar{x}$ -1SD

ความเชื่ออำนาจภายนอกตน (External Locus of Control) หมายถึง ความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับแหล่งที่มาของผลกรรมว่าเป็นผลมาจากอำนาจภายนอกที่ตนเองคุมไม่ได้ เช่น โชคลาง อำนาจเหนือธรรมชาติ หรืออำนาจของคนอื่น ๆ และความสามารถของตนและมีคะแนนในการทำแบบประเมินประเมินความเชื่ออำนาจภายในและภายนอกตนของ Nowicki & Strickland (1973) รวมทุกข้อ ต้องไม่ต่ำกว่าคะแนน $\bar{x}$ + 1SD

การรับรู้ความสามารถของตน (Self Efficacy) หมายถึง การที่บุคคลมีความคาดหวังต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาของตน โดยสามารถประเมินว่าตนเองจะประสบผลสำเร็จเพียงใดในแต่ละสถานการณ์ ด้วยทักษะความสามารถที่ตนมีอยู่และคะแนนที่นักเรียนได้จากการ ทำแบบประเมินการรับรู้ความสามารถภายในตนจำนวน 10 ข้อ ของ Schwarzer & Jerusalem (2000)

วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescents) หมายถึง บุคคลที่มีอายุอยู่ตั้งแต่ 13-15 ปี บริบูรณ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescents) หมายถึง บุคคลที่มีอายุอยู่ตั้งแต่18-21 ปี บริบูรณ์ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงความแตกต่างระหว่างการรับรู้ความสามารถของวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนปลายที่มีความเชื่อในอำนาจภายในและภายนอกตน

2. เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ค้นคว้า วิจัยต่อไป